

w bibliografii odnoszącej się do Arystotelesa pojawiają się dwa polskie nazwiska: M. Plezia oraz J. Belawski (s. 99). Podsumowując, można powie-

dzieć, że omawiany podręcznik akademicki należy niewątpliwie do najlepszych w zakresie literatury episto-larnej Nowego Testamentu.

Ks. Roman Pindel

Ks. PAWEŁ HOLC, *Un ampio consenso sulla Dottrina della giustificazione. Studio sul dialogo teologico cattolico-luterano*, Roma 1999, stron 452

Praca napisana została na Papie-skim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie pod kierunkiem prof. P. J. Wicksa SJ – obroniona i opublikowa-na kilka miesięcy przed oficjalnym ogłoszeniem wspólnej deklaracji lute-rańsko-rzymskokatolickiej (31 X 1999), dotyczącej doktryny o usprawiedli-wieniu. Doktryna ta, poczynając od XVI wieku była jedną z głównych przyczyn podziału chrześcijaństwa na protestanckie i rzymskokatolickie. W czasach Reformacji i w wiekach następnych wydawało się, że różnice między tymi wyznaniem w zakresie omawianej doktryny będą nie do przewyżczenia. Badania historycz-ne, biblijne, a przede wszystkim teo-logiczne ostatnich lat, zwłaszcza z okresu po Soborze Watykańskim II, zaowocowały podpisaniem wspólnej

deklaracji. W dokumencie tym i kato-licy i luteranie stwierdzają, że jeste-śmy zbawieni wyłącznie w oparciu o Boże Miłosierdzie, że zbawić może wyłącznie Bóg, Jego łaska, Jego do-broć, Jego nieskończona miłość.

Praca w sposób diachroniczny przedstawia drogę prowadzącą do wspólnego uzgodnienia międzykoś-cielnego w zakresie doktryny o uspra-wiedliwieniu, poczynając od pierw-szych dialogów, a na wspólnej dekla-racji kończąc. Przeprowadzone anali-zy dostępnych źródeł, dokonane w sposób kompetentny i bardzo szczegółowy, doprowadziły Autora rozprawy do wniosku, że szesnasto-wieczne wzajemne potępienia jednej wspólnoty chrześcijańskiej przez dru-gą u kresu wieku dwudziestego nie

znajdują uzasadnienia w doktrynalnym nauczaniu obu Kościołów.

Strukturę pracy tworzy pięć spójnych rozdziałów, w których podejmowana jest następująca problematyka:

1. Polemiki przeszłości a *consensus* dotyczący usprawiedliwienia. I i II etap dialogu międzynarodowego.
2. *Consensus* o usprawiedliwieniu przez wiarę. Dialog w Stanach Zjednoczonych.
3. *Consensus* o usprawiedliwieniu wobec wcześniejszych potępień. Dialog w Niemczech.
4. Doktryna o usprawiedliwieniu a eklezjologia. III etap dialogu międzynarodowego.
5. Wspólna deklaracja o usprawiedliwieniu.

Ten ostatni rozdział pojawił się dosłownie w ostatniej chwili, już po podpisaniu w Genewie wspólnego protokołu dotyczącego doktryny o usprawiedliwieniu i zastąpił opracowany wcześniej rozdział o tytule *Perspektywy wspólnej deklaracji*.

Całość poprzedza kompetentnie i poprawnie pod względem metodologicznym przygotowany wstęp, a zamyka zakończenie, w którym Autor raz jeszcze przypomina przebyta w rozprawie drogę i wypunktowuje wnioski. Niezwykle bogate są źródła i literatura pomocnicza. Poprawnie i czytelnie sporządzone przypisy. Szkoda, że Autor nie sięgnął też do li-

teratury polskich teologów, a jest w tej kwestii kilka przyczynków rodzimego wydania.

Praca ks. Pawła Holca zasługuje na szczególne odnotowanie w teologicznym środowisku polskim. Swoje przekonanie uzasadniam następująco: Jest to niewątpliwie praca bardzo dojrzała, temat aktualny, a teologicznie opracowany bez zarzutu, o czym świadczyć może choćby całościowe wydanie pracy przez Wydawnictwo „Tesi Gregoriana”, które od 1995 roku publikuje najbardziej wartościowe prace, bronione na Uniwersytecie Gregoriańskim. Wnioski Autora rozprawy pokrywają się z ogólnymi stwierdzeniami deklaracji podpisanej w święto Reformacji w 1999 roku. Dawne ujęcie ewangelickie, wyrażane słowami *sola fides*, ostatecznie też miało na uwadze wiarę, wyrażającą się w miłości, a nie jedynie wiarę abstrakcyjną. Wiara i uczynki, w znaczeniu ludzkich zasług, byłyby już dla luteran podejrzane. Tłumacząc zatem dzisiaj ewangelickie ujęcie nie wolno twierdzić, że chodzi właśnie tylko o wiarę abstrakcyjną, nie mającą nic wspólnego z życiem chrześcijan. Obecnie żaden luteranin się na to nie zgodzi. A wiara prawdziwa przemienia człowieka także wewnętrznie. Dawniej tego wewnętrznego przemienienia luteranie specjalnie nie akcentowali. Mówiono niemal wyłącznie o usprawiedli-

wieniu zewnętrznym, o przesłonięciu nas, grzeszników, niejako płaszczem zasług Jezusa Chrystusa.

Mimo to 243 ewangelickich teologów wystąpiło przeciw podpisaniu deklaracji. Uważają oni, że nie jest ona dopracowana, że *consensus* jest znacznie bardziej zróżnicowany niż wspólny mimo że, dotyczy samej istoty Reformacji. Większość przeciwników deklaracji to właściwie ewangelicy reformowani. Luteranie są dość solidarni między sobą. Wierzą, że bę-

dzie to nowy początek w naszych stosunkach ekumenicznych. Nigdy jeszcze chyba żadnego spośród już setek dokumentów dialogowych, nie potwierdzano i nie przyjęto w takiej formie przez podpisy oficjalnych przedstawicieli dialogujących ze sobą Kościołów i dlatego też nie miały one właściwie dla stron charakteru wiążącego. Rozprawa doktorska ks. P. Holca wszystkie te aspekty dostrzega, podejmuje, a dla polskiego czytelnika nie tylko prezentuje, ale też interpretuje.

Ks. Wojciech Życiński

O. ANDRZEJ NAPIÓRKOWSKI, *Bogactwo łaski a nędza grzesznika. Zróżnicowany konsensus teologii katolickiej i luterkańskiej o usprawiedliwieniu osiągnięty w dialogu ekumenicznym, Kraków 2000, stron 404*

O. dr Andrzej Napiórkowski (ur. w 1962 roku) jest kapłanem Zakonu Paulinów, wykładowcą teologii fundamentalnej, dogmatycznej i ekumenizmu w WSD Ojców Paulinów, Karmelitów Bosych i Zmartwychwstańców w Krakowie oraz w Instytucie Teologicznym w Bielsku-Białej. Od 1996 roku zatrudniony jest na stano-

wisku asystenta, a obecnie adiunkta w I Katedrze Dogmatyki na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Studia magisterskie i licencjackie w zakresie filozofii i teologii odbywał na Wydziale Teologicznym PAT. Doktoryzował się na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Ratybonie, gdzie w roku